

Agnieszka Dwornik

Agnieszka.Dwornik@umk.pl

Dagmara Grochowska

Dagmara.Grochowska@umk.pl

Barbara Kmieciowska

Barbara.Kmieciowska@bu.umk.pl

Iwona Olińska

Iwona.Olinska@umk.pl

Dominik Mirosław Piotrowski

Dominik.Piotrowski@bu.umk.pl

Grzegorz Szturo

Grzegorz.Szturo@umk.pl

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

Zarządzanie informacją w lokalnym środowisku akademickim. Doświadczenia Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w pracy w nowym systemie bibliotecznym

Streszczenie: Artykuł przedstawia doświadczenia Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w wykorzystaniu systemu bibliotecznego Alma oraz wyszukiwarki Primo VE w gromadzeniu, zarządzaniu i udostępnianiu informacji. Wskazuje na zmiany, jakie dokonały się w tym zakresie, omawia liczne rozwiązania zastosowane w trakcie kilkunastomiesięcznej pracy w nowym środowisku technologicznym.

Słowa kluczowe: Alma, Primo VE, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, Ex Libris, system biblioteczny, platforma usług bibliotecznych, portfolio, Central Discovery Index, katalogowanie, Deskryptory Biblioteki Narodowej, DBN, informacja naukowa, gromadzenie zbiorów, Alma Analytics

Oczekiwany system. Katalizator zmian

Jesteśmy świadkami wyraźnego nasilenia się dynamiki implementacji nowych, chmurowych narzędzi do obsługi procesów bibliotecznych w krajowych księżnicach. Obecne pokolenie bibliotekarzy dopisuje kolejne karty w dziejach unowocześniania swoich narzędzi pracy, tak aby sprostać wymaganiom współczesnych interesariuszy. Zresztą podobnie do swoich poprzedników z lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Wówczas rozpoczęto ogromny wysiłek skatalogowania zbiorów drukowanych przechowywanych w magazynach i czytelnich bibliotecznych, osiągając w tym zakresie niemałe sukcesy. Istotne znaczenie dla budowy i rozwoju katalogów komputerowych miała wymiana doświadczeń pomiędzy bibliotekarzami różnych ośrodków. Nie inaczej jest w czasach ekspansji chmurowych systemów bibliotecznych. W niniejszym artykule opisano studium przypadku: wdrożenie systemu Alma a także multiwyszukiwarki Primo VE (Primo) oraz zagadnienia wykorzystania ich do prac związanych z gromadzeniem, przetwarzaniem i upowszechnianiem informacji naukowej w lokalnym środowisku naukowym Torunia i Bydgoszczy. Częstokroć wykraczamy poza zagadnienia związane z informacją naukową, pisząc o doświadczeniach z wykorzystaniem wszelkich danych, któ-

re tworzymy, przejmujemy, przetwarzamy i udostępniamy w systemie bibliotecznym. Niekiedy te same zagadnienia są poruszane z różnych perspektyw: przepływu pracy, konfiguracji ustawień systemowych, prezentacji danych użytkownikowi. Autorzy zdają sobie sprawę, iż temat przewodni numeru „Biuletynu EBIB” koncentruje się na centralnej roli informacji bibliotecznej i naukowej w Polsce. Wychodzą jednak z założenia, że doświadczenia z adaptacją tego, co centralne (globalne) w lokalnym środowisku mogą być interesujące dla bibliotek mających pierwsze doświadczenia z pracą w Almie lub planujących w przewidywalnej czasowo perspektywie implementację produktu firmy Ex Libris.

Wdrożony w sieci biblioteczno-informacyjnej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (UMK) system biblioteczny jest globalnym produktem, z którego korzystają biblioteki z całego świata. Pod wieloma względami jest to system odmienny od dotychczas wykorzystywanych w polskich księżnicach. Alma jest systemem typu Platformy Usług Bibliotecznych (ang. Library Services Platform, LSP)¹, czyli posiada wbudowane narzędzia informatyczne dające elastyczne możliwości szeroko rozumianego zarządzania posiadanymi zasobami, zarówno elektronicznymi, jak i tradycyjnymi. Integracja systemu z wyszukiwarką Primo pozwala, w odróżnieniu od tradycyjnych systemów, tzw. Zintegrowanych Systemów Bibliotecznych (Integrated Library Systems, ILS), na kompleksową obsługę wszystkich typów zasobów oraz prezentowanie ich w jednym interfejsie. Dzięki dostępnemu zestawowi interfejsów API (ang. Application Programming Interface) umożliwia integrację oraz współdziałanie z innymi systemami w ramach danej organizacji. Jednocześnie wokół Almy zebrała się duża społeczność, w tym osoby zajmujące się programowaniem, która wspomaga rozwój platformy. Dlatego też Alma postrzegana jest jako system otwarty (aczkolwiek nie typu open source)².

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu (BU UMK) rozpoczęła w czerwcu 2021 roku pracę w nowym chmurowym systemie Alma, prezentując użytkownikom swoje zasoby w wyszukiwarce Primo. Był to efekt wieloletnich przygotowań informatyków oraz bibliotekarzy do zmiany systemu bibliotecznego. Już w lutym 2015 roku powołana została w Bibliotece Głównej UMK grupa zadaniowa, której celem była analiza dostępnych na rynku systemów bibliotecznych. Szybko przybrała ona formę swoistego konwersatorium prowadzonego pod przewodnictwem Wojciecha Sachwanowicza, ówczesnego głównego informatyka sieci biblioteczno-informacyjnej UMK. W trakcie odbywanych trzy razy w tygodniu spotkań prowadzono ożywione dyskusje zarówno na tematy ogólne związane z chmurowymi systemami zarządzania bibliotekami, jak i analizowano poszczególne rozwiązania technologiczne stosowane w badanych systemach bibliotecznych. Podczas spotkań grupy kształtowała się wizja tego, co chcemy osiągnąć, jak zorganizować pracę w wyczekiwanym systemie, w jaki sposób prezentować informacje o oferowanych zbiorach. Z perspektywy czasu bez cienia wątpliwości można stwierdzić, że okres ten pozwolił na przygotowanie grupy kilkunastu osób, które w przyszłości z powodzeniem podjęły trudne zadanie zmiany podstawowego narzędzia pracy biblio-

¹ PIOTROWSKI, D., KMIECIKOWSKA, B., OLIŃSKA, I. FOLIO, OLE oraz TIND, czyli nowoczesne Platformy Usług Bibliotecznych: open source i jego komercjalizacja. *Biuletyn EBIB* [online]. 2016, nr 8 (170). [Dostęp 14.09.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/164>.

² BREEDING, M. Open Systems in the age of Library Services Platforms: Meeting expectations for interoperability and extensibility. *Library Technology Guides* [online]. 2022. [Dostęp 14.09.2022]. Dostępny w: <https://librarytechnology.org/document/27160>.

tekarzy. W grudniu 2017 roku powołano Oddział ds. Systemu Bibliotecznego Nowej Generacji, którego zadaniem były m.in. przygotowania danych bibliograficznych do migracji, badanie trendów w zakresie współkatalogowania³. Pracownicy oddziału brali też udział w pracach nad przekształceniem haseł JHP KABA w Deskryptory Biblioteki Narodowej (DBN)⁴. Równoległe do tych działań pracownicy BU UMK kontaktowali się z innymi krajowymi bibliotekami. Jedną z bibliotekarek odbyła tygodniowy staż w Universiteitsbibliotheek-K.U. Leuven⁵, gdzie została przeprowadzona jedna z pierwszych europejskich instalacji systemu Alma. Dużą uwagę poświęcono wprowadzaniem w Bibliotece Narodowej w Warszawie (BN) nowym zasadom katalogowania, biorąc udział w szkoleniach centralnej biblioteki państwa. W roku 2018 kontakty te zostały sformalizowane poprzez podpisanie umowy pomiędzy UMK a BN. Jednym z punktów porozumienia było przystąpienie BU UMK do środowiska katalogowego stworzonego przez BN, co w praktyce oznaczało wprowadzenie w przyszłości Deskryptorów Biblioteki Narodowej. W okresie tym nasilono kontakty z Biblioteką Jagiellońską w Krakowie (BJ) przygotowującą się do zmiany zarówno zasad katalogowania, jak i systemu bibliotecznego. Wizyty w BJ, udział w obfitującym w interesujące wystąpienia i niezliczone kularowe dyskusje podczas Małopolskiego Forum Bibliotek miały niebagatelne znaczenie dla przygotowania BU UMK do zmiany środowiska katalogowego i wszystkich z tego wynikających konsekwencji. Przygotowując się do tej fundamentalnej zmiany, przeprowadzono w roku 2019 zmianę struktury Biblioteki Głównej UMK, likwidując trzy odrębne jednostki zajmujące się katalogowaniem i powołując w ich miejsce jeden Oddział Opracowania Zbiorów. Celem przeprowadzonej reformy było przygotowanie katalogerów do nowego sposobu pracy, czyli samodzielnego tworzenia pełnego zestawu danych do opisu bibliograficznego (opis formalny, opis przedmiotowy, hasła wzorcowe).

Przełomowym wydarzeniem w kontekście przejścia z prac projektowych do realizacji zadania zmiany systemu bibliotecznego było przyznanie w roku 2019 UMK środków finansowych na realizację Projektu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój „Universitas Copernicana Thorunensis in Futuro II – modernizacja UMK w ramach Zintegrowanego Programu Uczelni”. W ramach 11 zadania (Biblioteka Nowej Generacji) zaplanowano wdrożenie systemu chmurowego w sieci biblioteczno-informacyjnej, składającej się z kilkunastu bibliotek, w tym w Bibliotece Collegium Medicum UMK w Bydgoszczy (BCM UMK). Po przejściu przez uciążliwe procedury przetargowych w listopadzie 2020 roku podpisano umowę z firmą Ex Libris Deutschland na wdrożenie i implementację systemu chmurowego Alma wraz z wyszukiwarką Primo. Umowa zakładała, że nowy system zostanie wdrożony w ciągu siedmiu miesięcy. W prace wdrożeniowe zaangażowanych było kilka instytucji: wybrany w ramach przetargu nieograniczonego dostawca Ex Libris Deutschland oraz jego „polskie ramię” – Aleph Polska. Kolejnym aktorem wdrożenia była BN. Pomoc jej była nieoceniona, nieustanna i w wielu

³ DWORNIK, A. Dystrybucja metadanych bibliograficznych na świecie – źródła, sposoby pozyskiwania, problemy (wybrane aspekty praktyczne). *Biuletyn EBIB* [online]. 2018, nr 2 (179). [Dostęp 11.09.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://www.ebibojis.pl/index.php/ebib/article/view/74>.

⁴ KWAŚNIK, G., NOWAK-DRZYMAŁA, A. Transformacja tematów formalnych JHP KABA na Deskryptory Biblioteki Narodowej. *Rocznik Biblioteki Narodowej* [online]. 2018, r. 49, s. 23–29. [Dostęp 11.09.2022]. e-ISSN 1689-3182. Dostępny w: https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/37839_Rocznik_49_s.%202023-30.pdf.

⁵ DWORNIK, A. Czytelnik, usługi, jakość: nowe rozwiązania w Bibliotece KU Leuven. *Biuletyn EBIB* [online]. 2015, nr 8 (161). [Dostęp 11.09.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://www.ebibojis.pl/index.php/ebib/article/view/252/247>.

punktach wręcz niezbędna. Wybiegała ona daleko poza sprawy związane z oczywistym „jednoczeniem” danych bibliograficznych. Swoją wiedzą i doświadczeniem dzieliła się również BJ, której toruńsko-bydgoskie wdrożenie zawdzięcza wiele szczegółowych rozwiązań, wskazówek, informacji i porad. Ostatecznie 22 czerwca 2021 roku Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu upubliczniła nowy katalog swoim użytkownikom, a zespół BU UMK rozpoczął pracę w nowym systemie bibliotecznym.

W okresie siedmiomiesięcznych prac wdrożeniowych przeprowadzono migrację danych z bazy toruńskiej i bydgoskiej (obsługiwanych przez system Horizon, w każdej z bibliotek w innej wersji), ich deduplikację z danymi ze strefy sieci BN, konfigurację procesów pracy w nowym systemie, szkolenia dla informatyków i bibliotekarzy, ustawienia reguł udostępniania, widoków wyszukiwarki Primo. Równoległe toczyły się cotygodniowe szkolenia prowadzone przez BN z opracowania publikacji z zastosowaniem DBN. Wszystkie te prace miały niebagatelny wpływ na jakość prezentowanego katalogu BU UMK, a co w kontekście niniejszego artykułu najważniejsze, na sposób zbierania, przetwarzania i udostępniania informacji w lokalnym środowisku akademickim, ale również w połączonych katalogach bibliotek współpracujących z BN.

Jednym z fundamentalnych założeń wszelkich prac koncepcyjnych związanych z przetwarzaniem danych była konfiguracja systemu i wyszukiwarki zapewniająca płynne gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie informacji o pozyskiwanych zbiorach (elektronicznych i tradycyjnych). Uzyskano spójny przepływ informacji pomiędzy użytkownikiem i biblioteką z jej wszystkimi agendami. Starano się przy tym wykorzystywać raz wprowadzone dane na wszystkich etapach pracy: zamówienie, rozliczenie dokumentów kosztowych lub innych, inventaryzacja, katalogowanie, prezentacja w katalogu biblioteki aż po udostępnianie czytelnikowi. W uzupełnianiu informacji katalogowych kluczowe znaczenie ma model danych bibliograficznych w strefie sieci. Szczególnie w przypadku rekordów bibliograficznych bieżącej krajowej produkcji wydawniczej model współpracy z BN pozwala na szybsze udostępnianie informacji o świeżo pozyskanych drukach.

Przechodząc do przedstawienia szczegółowych zagadnień związanych z wykorzystaniem informacji naukowej w systemie bibliotecznym, należy wspomnieć o budowie stref z metadanymi w Almie. System Alma posiada trzy strefy, w których zawarte są metadane bibliograficzne: strefa instytucji (Institution Zone), strefa sieci (Network Zone) oraz strefa wspólna (Community Zone). Strefa instytucji zawiera opisy bibliograficzne wykorzystywane w bibliotece użytkującej system. Mogą to być dane pobrane z kolejnych stref, ale system daje też możliwość zapisywania rekordów tylko lokalnie. W strefie sieci znajdują się opisy bibliograficzne dostarczane przez współkatalogujące instytucje. Z tej strefy rekordy są też pobierane do lokalnych katalogów. Strefa wspólna zawiera opisy bibliograficzne publikacji elektronicznych, które w BU UMK są wykorzystywane zarówno do pozyskiwania metadanych do kolekcji, jak i do pojedynczych publikacji elektronicznych. Odmienna, niż w większości stosowanych w Polsce systemów bibliotecznych, jest struktura informacji bibliograficznej. Dla wszystkich druków jest to budowa trójpoziomowa: opis bibliograficzny, rekord zasobu, rekord egzemplarza. Rekord zasobu występuje więc nie tylko w przypadku czasopism. System umożliwia wybór między dwoma modelami: rekord zasobu grupujący wszystkie rekordy eg-

zemplarza w danej lokalizacji (np. czytelni, magazynie) oraz rekord zasobu dla każdego rekordu egzemplarza. W BU UMK zdecydowano się na pierwszy model. Dla publikacji elektronicznych struktura jest dwupoziomowa: opis bibliograficzny oraz portfolio.

Zbiory elektroniczne

Po wdrożeniu systemu Alma zasoby elektroniczne prezentowane są w katalogu BU UMK jako punkty dostępu do pełnych tekstów. Katalog uwzględnia publikacje: zdigitalizowane lokalnie, zdeponowane samodzielnie przez pracowników naukowych w uniwersyteckim repozytorium cyfrowym, subskrybowane, kupowane na własność z wieczystym dostępem oraz dostępne w przestrzeni wirtualnej w modelu open access. System umożliwia zarówno prezentowanie zasobu dużych baz online, jak i pojedynczych tytułów czasopism oraz książek elektronicznych. W praktyce BU UMK do katalogu dodawane są również dane dotyczące publikacji elektronicznych z dostęпами testowymi.

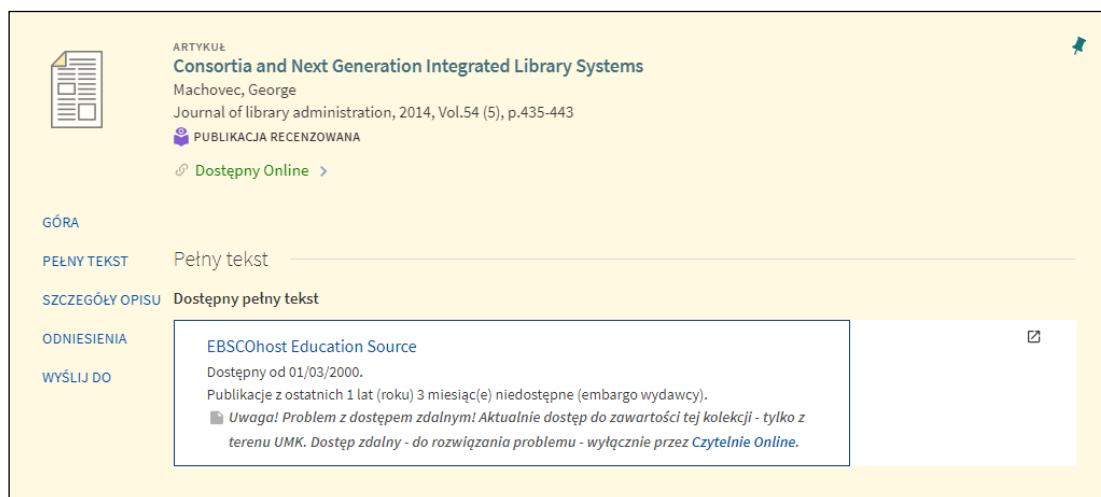
Rekordy z Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej (KPBC), Repozytorium UMK oraz Repozytorium Otwartych Danych RepOD są importowane do katalogu BU UMK za pomocą funkcji importu z zewnętrznych źródeł danych. Proces ten odbywa się z wykorzystaniem protokołu OAI-PMH według stałego harmonogramu codziennie o określonej godzinie i obejmuje rekordy nowe oraz takie, w których od ostatniego harvestingu⁶ nastąpiła zmiana. Dzięki temu źródła te stają się częścią instytucjonalnego profilu wyszukiwania i są dostępne przez slot „Katalog biblioteki”. Alma umożliwia skonfigurowanie profili importu w taki sposób, żeby po każdym pozyskaniu linków do zasobów generowały się powiadomienia mailowe dla bibliotekarzy z krótkim podsumowaniem obejmującym wynik importu. Zimportowane rekordy można korygować według reguł normalizacji dla zewnętrznych źródeł danych np. usunąć nadmiarowe dane lub zmienić niektóre etykiety. Dodatkowo Alma daje możliwość utworzenia dla każdej publikacji łącza do zasobu oraz linku do miniaturki na podstawie danych obecnych w zaimportowanych opisach. W katalogu BU UMK rekordy pobrane ze źródeł zewnętrznych poddają się filtrowaniu za pomocą fasety „źródło danych”.

Do zarządzania kolekcjami oraz pojedynczymi tytułami książek oraz czasopism elektronicznych kluczowa jest strefa wspólna Almy powiązana z Central Discovery Index (CDI). Znajdują się w niej metadane dostarczone do CDI przez wydawców, czyli portfolio oraz rekordy bibliograficzne publikacji elektronicznych. Portfolio e-publicacji zawiera informacje o dostępności, linkowaniu, szczegółach zasięgu chronologicznego czy pole uwag. Część informacji zaciąga się automatycznie podczas aktywacji z metadanych wystawionych przez wydawców, ale jest również możliwe dokonywanie lokalnych zmian np. w przypadku czasopism elektronicznych: wprowadzenie faktycznego zakresu chronologicznego, za jaki biblioteka ma dostęp do danego tytułu. Portfolio może również zawierać szczegóły wprowadzone przez dział gromadzenia, jeżeli dany dostęp został zakupiony, a biblioteka rejestruje swoje zakupy w systemie. Zatem jeżeli biblioteka pozyskała dostęp do pojedynczego tytułu lub kolekcji, które to wcze-

⁶ Próba zdefiniowania harvestingu podjęta została w m.in. w pracy: DERFERT-WOLF, L. Archiwizacja Internetu – wprowadzenie i przegląd wybranych inicjatyw. *Biuletyn EBIB* [online]. 2012, nr 1 (128), s. 8. [Dostęp 11.09.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: http://www.ebib.pl/images/stories/numery/128/128_derfert.pdf.

śniej były przesłane przez wydawcę do CDI, wystarczy kliknąć ikonkę „Aktywacja” w strefie wspólnej oraz wypełnić kilka pól, żeby dany zasób stał się dostępny w katalogu BU UMK. W przypadku aktywacji kolekcji istotną kwestią jest wybór bazy, ponieważ w strefie wspólnej istnieje wiele wariantów tej samej bazy, różniących się liczbą tytułów czy zakresem chronologicznym (co jest szczególnie istotne w przypadku czasopism). Niektórzy wydawcy współpracujący z Ex Libris umożliwiają aktywowanie kolekcji kluczem elektronicznym, czyli tokenem. Jest to najpewniejszy, najwygodniejszy i najszybszy sposób „włączenia” zakupionych dostępów.

Konfiguracja ustawień umożliwia również tworzenie lokalnych kolekcji oraz pojedynczych e-dostępów w strefie instytucji. Do aktywacji lokalnej kolekcji niezbędne jest posiadanie pliku aktywacyjnego Excel w standardzie KBART z listą tytułów. Plik musi zawierać informacje, które pozwolą utworzyć systemowi portfolio do wszystkich aktywowanych tytułów. System automatycznie wiąże ze sobą poszczególne elementy: portfolio, rekordy kolekcji, rekordy bibliograficzne, wyszukiwanie pełnotekstowe w CDI, dając czytelnikowi poprzez Primo spójny obraz dostępnych zasobów, z których może korzystać zarówno z terenu uczelni, jak i poza nią dzięki wykorzystaniu możliwości dodania proxy na poziomie rekordu kolekcji lub portfolio. W kwestii komunikacji z czytelnikiem szczególnie pomocne okazały się uwagi publiczne, które znajdują się na poziomie rekordu kolekcji oraz portfolio. Mogą zawierać ogólne informacje o szczegółach danego dostępu, restrykcjach dotyczących kopiowania wynikających z danej umowy (il. 2), jak również bieżące komunikaty związane z problemami technicznymi oraz wynikającym z tego tytułu czasowym brakiem dostępu (il. 1).

ARTYKUŁ
Consortia and Next Generation Integrated Library Systems
Machovec, George
Journal of library administration, 2014, Vol.54 (5), p.435-443
PUBLIKACJA RECEZOWANA
Dostępny Online >

GÓRA

PEŁNY TEKST Pełny tekst

SZCZEGÓŁY OPISU Dostępny pełny tekst

ODNIESIENIA

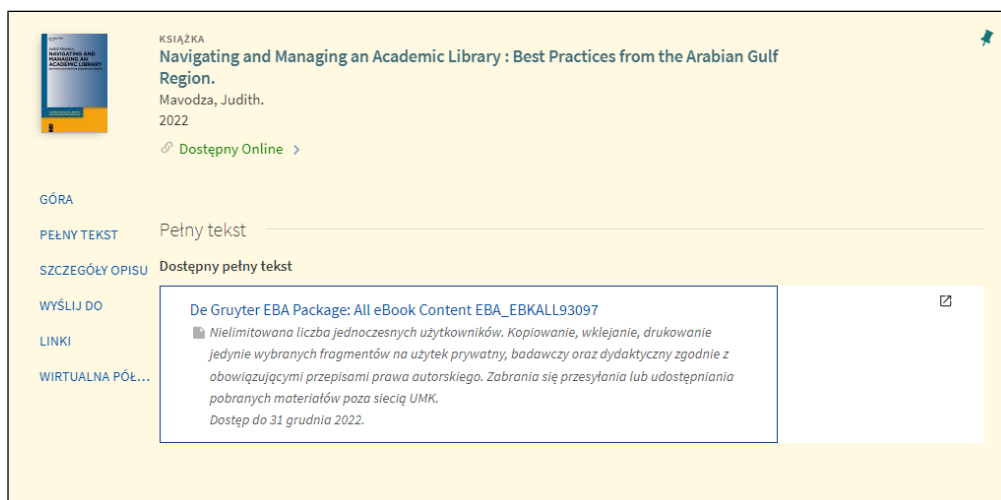
WYŚLIJ DO

EBSCOhost Education Source
Dostępny od 01/03/2000.
Publikacje z ostatnich 1 lat (roku) 3 miesiąc(e) niedostępne (embargo wydawcy).
Uwaga! Problem z dostępem zdalnym! Aktualnie dostęp do zawartości tej kolekcji - tylko z terenu UMK. Dostęp zdalny - do rozwiązania problemu - wyłącznie przez Czytelnie Online.

Il. 1. Uwaga publiczna

Źródło: *Katalog BU UMK* [online]. [Dostęp 15.09.2022]. Dostępny w:

https://szukaj.bu.umk.pl/permalink/48OMNIS UMKWT/8seq76/cdi_informaworld_taylorfrancis_310_1080_01_930826_2014_946789.

KSIĄŻKA
Navigating and Managing an Academic Library : Best Practices from the Arabian Gulf Region.
Mavodza, Judith.
2022
Dostępny Online >

GÓRA

PEŁNY TEKST Pełny tekst

SZCZEGÓŁY OPISU Dostępny pełny tekst

WYŚLIJ DO

LINKI

WIRTUALNA PÓŁ...

De Gruyter EBA Package: All eBook Content EBA_EBKALL93097

Nielimitowana liczba jednoczesnych użytkowników. Kopiowanie, wklejanie, drukowanie jedynie wybranych fragmentów na użytek prywatny, badawczy oraz dydaktyczny zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa autorskiego. Zabrania się przesyłania lub udostępniania pobranych materiałów poza siecią UMK.
Dostęp do 31 grudnia 2022.

II. 2. Uwaga publiczna

Źródło: *Katalog BU UMK* [online]. [Dostęp 15.09.2022]. Dostępny w:

<https://szukaj.bu.umk.pl/permalink/48OMNIS UMKWT/tpqpll/alma991016988643906926>.

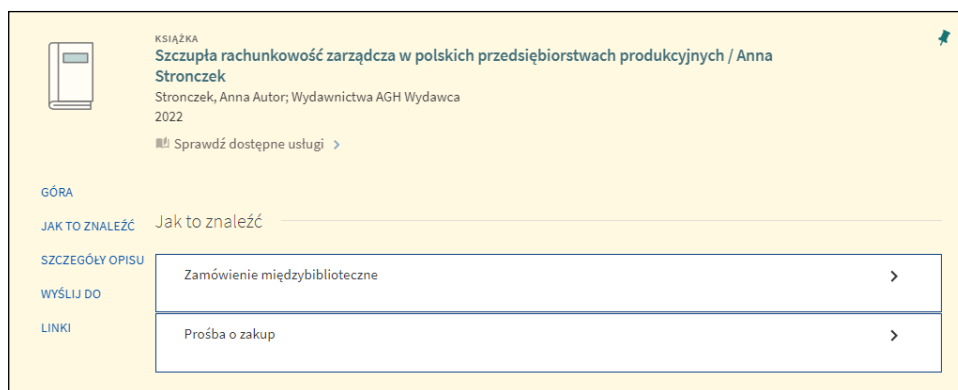
Wszystkie procesy związane z publikacjami elektronicznymi przebiegają w systemie. Niezależnie od źródła pozyskania dostępu (zakup, egzemplarz obowiązkowy, dostęp open access) wszelkie czynności wykonywane przez bibliotekarzy począwszy od rozpatrzenia zgłoszenia, poprzez zamówienie, aktywację, aż do udostępnienia w Katalogu BU UMK znajdują swoje odzwierciedlenie w Almie. Bibliotekarze posiadają wgląd oraz możliwość sterowania procesami pracy, po ich finalną realizację. W porównaniu do niegdyś stosowanej w Toruniu metody prezentowania wydawnictw elektronicznych w katalogu⁷ nastąpiła radykalna zmiana pod względem czasochłonności, spójności procesów oraz szybkości udostępniania zasobów elektronicznych czytelnikowi.

Proces pozyskiwania zasobów – integracja przepływu informacji

W trakcie projektowania przepływu pracy związanej z tzw. „drogą książki” przyjęto założenie, że system powinien obejmować informacje o pozyskiwanych zbiorach drukowanych od momentu ich zgłoszenia (przez czytelnika lub bibliotekarza dziedzinowego) do chwili udostępnienia. W dużej mierze udało się zastosować zasadę, że raz wprowadzone dane o zasobach są wykorzystywane na wszystkich etapach pracy z nimi. Alma daje możliwość kompleksowej obsługi tzw. „zgłoszeń zakupu”, odnotowując nie tylko etap pozyskiwania zgłoszonego materiału bibliotecznego, ale również informując użytkowników w katalogu BU UMK o planowanym zakupie danego wydawnictwa drukowanego. Mają oni też możliwość zarezerwowania zamówionej książki, która trafi po wpłynięciu do biblioteki na ich konto czytelnicze. Użytkownikom stworzono możliwość zgłaszania propozycji uzupełnienia księgozbioru na dwa sposoby. Pierwszym z nich jest prosty formularz „zgroś zakup” na stronie katalogu. Drugim sposobem jest łatwa możliwość zgłaszania rekordów bibliograficznych ze strefy sieci BN do

⁷ DWORNIK, A., SZTURO, G. Nie tylko druki – dane o e-książkach w katalogu Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. *Tytuł Ujednolicony. Wokół katalogu centralnego NUKAT* [online]. 2016, 2 (19), s. 16–21. [Dostęp 14.09.2022]. ISSN 2084-543X. Dostępny w: https://issuu.com/nukat/docs/nukat_tu_19_pojedyncze.

jednostki zajmującej się gromadzeniem w BU UMK. Funkcja zgłaszania dezyderatów obejmuje nie tylko tradycyjne zbiory, ale również wydawnictwa elektroniczne. Primo, wykorzystując ten sam sposób, umożliwi użytkownikom zgłoszenie potrzeby wypożyczenia jakiejś publikacji przez wypożyczalnię międzybiblioteczną.

Il. 3. Opcja „Prośba o zakup” i „Zamówienie międzybiblioteczne”

Źródło: *Katalog BU UMK* [online]. [Dostęp 15.09.2022]. Dostępny w:

<https://umk.primo.exlibrisgroup.com/permalink/48OMNIS UMKWT/pds2g9/alma9912731088905606>.

Możliwość wykonania kwerendy w sieci wspólnej w głównym oknie wyszukiwarki bez konieczności przechodzenia do oddzielnego katalogu, połączona z opcją zgłoszenia zakupu cieszy się rosnącą popularnością wśród lokalnej społeczności akademickiej. Od końca czerwca 2021 roku w ten sposób zgłoszono niemal 1500 tytułów książek oraz czasopism drukowanych i elektronicznych. Bardzo przydatną opcją jest system komunikatów, które otrzymuje czytelnik zgłaszający wybrany tytuł.

System pozwala na konfigurację wiadomości wysyłanych do użytkowników, więc również na etapie zarządzania zgłoszeniami zakupów można zdecydować, kiedy czytelnicy są informowani o stanie swojego zgłoszenia. Obecnie zawiadomienia dotyczą przyjęcia lub odrzucenia zgłoszenia (z podaniem powodu), pozyskania danego wydawnictwa, a na końcu możliwości jego odebrania z wypożyczalni. Bibliotekarz może wysłać zapytanie dotyczące zgłoszonego dezyderatu wprost z systemu. W przypadku zgłaszania propozycji uzyskania dostępu do zasobów elektronicznych Alma posiada możliwość szybkiego sprawdzenia, którzy dostawcy oferują dostęp do danego tytułu, bazy książek lub czasopism. Bibliotekarze mogą wyszukać pojedynczy tytuł wydawnictwa elektronicznego w systemie (w strefie wspólnej) i sprawdzić, którzy dostawcy treści mają go w ofercie.

Kolejną usługą informacyjną związaną z nabytkami biblioteki są, automatycznie generowane w widoku Primo, listy nowo pozyskanych publikacji zakwalifikowanych do kolekcji wolnego dostępu. Usługa ta została wprowadzona w wakacje 2022 roku i jest obecnie rozwijana. W planach na najbliższe miesiące mamy uruchomienie podobnych list nowości wydawniczych dla czytelników oraz wszystkich bibliotek tworzących sieć biblioteczno-informacyjną Biblioteki Uniwersyteckiej. Podobne rozwiązania wprowadzamy dla bardziej interesujących wpływów pochodzących z darów i wymiany zagranicznej. Alma umożliwia łatwe wygenerowanie listy tytułów wraz z linkami dla czytelników do bezpośredniego zamówienia publikacji.

Warto w tym miejscu wspomnieć o rozwiązaniach, które mają wpływ na efektywność wykonywania określonych prac. Wszystkie one związane są z przetwarzaniem raz wprowadzonych danych. Należą do nich automatycznie generowane księgi inwentarzowe, protokoły ubytków, listy ofert dubletów dla instytucji współpracujących w zakresie wymiany wydawnictw drukowanych, dowody wpływu książek od darczyńców, listy tytułów zamawianych u danego dostawcy. Rozwiązania te znacznie przyspieszają pracę, generują ujednoczone dane z rekordów bibliograficznych i rekordów egzemplarza, pozwalają na efektywne dokumentowanie wykonywanych czynności przy zachowaniu jednoznaczności informacji. Więcej na temat ich projektowania w dalszej części tekstu.

W trakcie wdrożenia toruńsko-bydgoskiego zrezygnowano z konfiguracji modułu odpowiedzialnego za kontrolę wydatków, stanu budżetu na zbiory. Wynikało to z równoległe prowadzonej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu implementacji ogólnouczelnianego systemu obsługi dokumentów finansowych. Integracja obu systemów na etapie ich równoległego wdrażania była nierealna i jest zaplanowana na przyszły rok kalendarzowy. Możliwości Almy w procesie pozyskiwaniu materiałów są znacznie szersze, część z nich jednak nie przystaje do obecnego polskiego rynku wydawniczego, który nadal nie wprowadził choćby możliwości wykorzystania tzw. embedded order records (EOD). Należy spodziewać się, że podobne rozwiązania zostaną jednak wdrożone przez polskie oficyny wydawnicze i hurtownie książek w przyszłości, otwierając tym samym bibliotekom korzystającym z Almy automatyzację procesu pozyskiwania zbiorów.

System informacji bibliograficznej

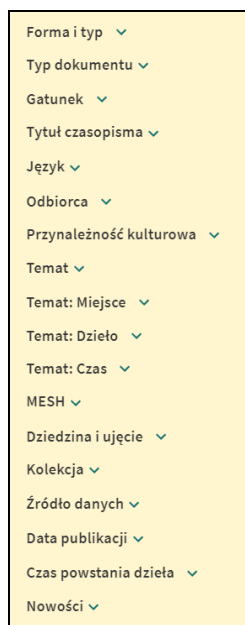
Biblioteka Uniwersytecka od czasu przedstawienia przez BN w 2015 roku nowych przepisów katalogowania z użyciem DBN przyglądała się tej koncepcji. W kontekście zbliżającej się zmiany użytkowanego systemu bibliotecznego Horizon na system nowej generacji, poddano analizie stosowany sposób katalogowania. Nowe systemy nie posiadają tradycyjnych katalogów opartych na indeksach, do przeszukiwania danych bibliograficznych dedykowane są tzw. systemy discovery oparte na wyszukiwaniu fasetowym. Taki rodzaj narzędzia pozwala na zadanie ogólnego zapytania wyszukiwawczego, które w intuicyjny sposób poprzez system faset pozwala na zawężanie wyników zgodnie z potrzebami informacyjnymi użytkownika. W modelu, gdzie podstawowym narzędziem były indeksy, użytkownik w przypadku poszukiwania literatury na dany temat zmuszony był wpisać właściwe hasło wyszukiwawcze, co jest bardzo trudne bez znajomości schematu tworzenia haseł rozwiniętych⁸. Jednak sposób ten nie daje efektów porównywalnych z oryginalnym katalogowaniem w języku postkoordynowanym, a wyniki wyszukiwania mogą wprowadzać użytkowników w błąd⁹.

⁸ Taki sposób zastosowany jest w wyszukiwarce Chamo wykorzystywanej przez Centrum NUKAT do prezentacji danych bibliograficznych. *NUKAT | Prosto do informacji – katalog zbiorów polskich bibliotek naukowych* [online]. [Dostęp 14.09.2022]. Dostępny w: <http://katalog.nukat.edu.pl/search/query?theme=nukat>.

⁹ NASIŁOWSKA, M. Czy w Polsce może powstać jednolity system opracowania (rzeczowego) zbiorów bibliotecznych? *Rocznik Biblioteki Narodowej* [online]. 2017, nr 48, s. 33. [Dostęp 10.09.2022]. e-ISSN 1689-3182. Dostępny w: https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/37787_Rocznik%2048_27-41.pdf.

Model katalogowania z zastosowaniem DBN, dzięki większej szczegółowości pojedynczych cech formy i treści dokumentów pozwala pełniej wykorzystać możliwości nowego systemu. Dodatkowym atutem DBN jest brak podziału na zestaw haseł formalnych i przedmiotowych (hasła są uniwersalne). Deskryptory mają bardzo szeroką sieć powiązań – nie tylko z terminami szerszymi i węższymi, ale również z wieloma terminami skojarzonymi.

Nowy model opracowania nie dzieli opisu bibliograficznego na część formalną i przedmiotową, zawiera bogatszy zestaw danych, który wykorzystywany jest do szczegółowego fasetowania. DBN stanowią wyraz lub grupę wyrazów będących preferowaną nazwą danego elementu rzeczywistości w formie ujednocionej. W opisie bibliograficznym służą jako tzw. punkty dostępu. Definiują one zarówno cechy formalne, jak i przedmiotowe publikacji¹⁰. Cechy dokumentu opisywane są w sposób zatowiszony – jednostkowe hasła dołączane są do odpowiednich pól. Język deskryptorowy nie posiada zatem własnej gramatyki, co jest ułatwieniem zarówno dla katalogujących, jak i dla użytkowników katalogu. Nowością jest bardzo szczegółowe opisywanie informacji dotyczących chronologii – zarówno chronologii treści, jak i powstania dzieła (pola 045–648 dla chronologii treści, 046 i 388 dla chronologii powstania dzieła). Jaśniejszym jest również opisywanie ujęcia, w jakim została przedstawiona treść publikacji (pole 658). Możliwe jest podanie kilku ujęć, co odpowiada charakterowi wielu współczesnych publikacji, które bardzo często są efektem badań wieloaspektowych i interdyscyplinarnych. Kolejnymi kategoriami, które przekładają się na fasety są: forma i typ (pole 380), temat (pola z grupy 6XX), gatunek (pole 655), odbiorca (pole 385), przynależność kulturowa (pole 386) oraz szczegółowe kategorie tematyczne: miejsce (pole 651), dzieło (pole 630) i czas (045) (il. 4).

Il. 4. Wybrane fasety w Primo

Źródło: *Katalog BU UMK* [online]. [Dostęp 16.09.2022]. Dostępny w:

https://szukaj.bu.umk.pl/discovery/search?query=any,contains,historia&tab=Everything&search_scope=MyInst_and_CI&vid=48OMNIS_UMKWT:UMK&lang=pl&offset=0.

¹⁰ *Przepisy katalogowania* [online]. Biblioteka Narodowa. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: <https://przepisy.bn.org.pl/>.

Nowością jest użycie deskryptorów przedmiotowych do opracowania literatury pięknej. Po wdrożeniu przepisów katalogowania BN czytelnicy oprócz charakterystyki gatunku czy formy dostają informację na temat głównych motywów występujących w tekstach literackich. Większa szczegółowość opisu wymaga od bibliotekarzy bardzo wysokich kompetencji. Zawartość informacyjna i wartość takiego opisu w dużej mierze zależy od znajomości danej dziedziny i rzetelności analizy zawartości publikacji. Większa szczegółowość opisu, to również większa czasochłonność stworzenia nowego opisu bibliograficznego, dłuższy czas potrzebny na analizę treści i poszukiwanie niezbędnych informacji w zewnętrznych źródłach informacji (np. czas powstania dzieła). Z drugiej strony zaletą opracowania deskryptorowego od strony ekonomii pracy jest ograniczenie tworzenia nowych haseł przedmiotowych. Baza deskryptorów jest już pokaźna, a rezygnacja z prekoordynacji wyeliminowała potrzebę tworzenia licznych haseł rozwiniętych.

Wdrożenie nowego systemu wiązało się z umieszczeniem w jednym katalogu danych z dwóch lokalnych baz. W bibliotekach medycznych podstawowym sposobem opracowania przedmiotowego jest stosowanie polskiej wersji języka haseł przedmiotowych Medical Subject Headings (MeSH). Hasła przedmiotowe tego języka zostały zachowane zarówno w oryginalnych, jak i w zduplikowanych opisach. Nowe opisy tworzone w BCM UMK opracowywane są z użyciem zarówno DBN, jak i haseł MeSH. Zapewnia to zarówno ciągłość, jak i spójność opracowanych danych. Baza haseł MeSH jest utrzymywana i zarządzana przez BN w systemie Alma.

Wraz z wdrożeniem nowego systemu Alma BU UMK zrealizowała nadzieje związane z katalogowaniem we wspólnym środowisku katalogowym w czasie rzeczywistym z BN. W poprzednim systemie w części toruńskiej biblioteki opracowano model współpracy i wymiany danych, który umożliwiał dość łatwy sposób pobierania i wysyłania danych do katalogu NUKAT¹¹, jednak wymagał on dodatkowych czynności ze strony katalogujących bibliotekarzy. Wysyłając dane, należało poddać dane dwukrotnej konwersji w plikach oraz pojedynczego umieszczania opisów bibliograficznych oraz haseł wzorcowych w systemie Virtua, który obsługuje NUKAT. Istniało ryzyko dublowania pracy – w czasie, gdy dane umieszczane były w katalogu lokalnym i czekały na konwersję, katalogerzy z innych bibliotek mogli umieścić swoje opisy i kartoteki w katalogu centralnym. System zatwierdzania rekordów bardzo wydłużał proces katalogowania¹². W części bydgoskiej BU UMK sposób współpracy z katalogiem centralnym był odmienny. Opisy bibliograficzne i hasła wzorcowe tworzone bezpośrednio w systemie Virtua NUKAT, gotowe dane trafiały do katalogu BCM UMK dopiero po zatwierdzeniu ich w katalogu centralnym, co opóźniało pojawienie się informacji w katalogu oraz udostępnienie publikacji czytelnikom.

¹¹ DWORNIK, A. „Prosto do informacji” – spełniona obietnica: rola bazy NUKAT w budowaniu katalogu Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. *Forum Bibliotek Medycznych* [online]. 2016, r. 9, nr 1 (17), s. 156–166. [Dostęp 10.09.2022]. ISSN 1899-5829. Dostępny w:

<https://fbm.wum.edu.pl/sites/fbm.wum.edu.pl/files/dokumenty/old-issue/FBM-02-09-2016.pdf>.

¹² Proces zatwierdzania nowego opisu bibliograficznego trwał minimum 3 dni. Powiększał się wielokrotnie, gdy rekord zawierał usterki techniczne lub niezbędne było utworzenie nowych powiązanych haseł wzorcowych, które musiały być zatwierdzone przed przestaniem opisu bibliograficznego.

Pobieranie opisów było dość łatwe również dzięki dodatkowym narzędziom informatycznym, lecz nie odbywało się w czasie rzeczywistym. BU UMK w Toruniu utrzymywała pełną kopię haseł wzorcowych (zarówno formalnych, jak i haseł JHP KABA), nie było więc potrzeby pobierania pojedynczych haseł. Opisy bibliograficzne do bieżącej polskiej produkcji wydawniczej były codziennie automatycznie pobierane do lokalnego wykorzystania. Inne rekordy zamawiane na podstawie numerów kontrolnych trafiały do katalogu lokalnego co kilka godzin.

W systemie Alma pobieranie opisów do strefy instytucji odbywa się bardzo prosto – wystarczy do odpowiedniego opisu bibliograficznego dodać rekord zasobu i rekord egzemplarza. Natychmiast po ich utworzeniu rekord jest widoczny w strefie instytucji oraz w wyszukiwarce Primo. Informacja ta jest również widoczna dla innych bibliotek w strefie sieci zarówno w Almie, jak i dla wszystkich użytkowników w Primo. W tym miejscu warto dodać, że zarówno w Almie, jak i w Primo widoczne są informacje o liczbie egzemplarzy książek czy numerów czasopism posiadanych przez biblioteki współpracujące w strefie sieci oraz o ich dostępności.

Wprowadzanie nowych danych bibliograficznych technicznie jest również bardzo proste i dzieje się w czasie rzeczywistym. Natychmiast po zapisaniu gotowego opisu bibliograficznego czy hasła wzorcowego do strefy sieci (system daje również możliwość zapisywania rekordu tylko w strefie instytucji) dane te są gotowe do użycia przez wszystkie biblioteki współkatalogujące oraz widoczne dla czytelników. Nakłada to szczególną odpowiedzialność na bibliotekarzy pracujących z danymi bibliograficznymi. Modyfikacje wprowadzane są również w czasie rzeczywistym i mają wpływ na dane we wszystkich bibliotekach sieci.

Dzięki współpracy z BN znakomita większość opisów bibliograficznych do bieżącej produkcji wydawniczej jest tworzona w księżnicy narodowej, do której publikacje od wydawców docierają szybciej i są katalogowane w ciągu 24 godzin od wpłynięcia do zbiorów. W nowym modelu pozyskane opisy do tej grupy publikacji są zawsze kompletne¹³. Kooperacja z BN w tym zakresie przyniosła ewidentną korzyść, gdyż czas, na jaki zatrzymywana była książka w Oddziale Opracowania Zbiorów niezwykle się skrócił. Nowe metadane tworzone w Bibliotece Głównej (BG) to głównie opisy do naukowych publikacji zagranicznych, zbiorów specjalnych oraz publikacje retrokatalogowane, wśród których aktualnie dużą część stanowią normy. W naszej instytucji przyjęto zasadę, że pozyskiwane opisy tworzone według starego modelu, bez haseł przedmiotowych są modyfikowane do obecnie obowiązujących przepisów, aby zwiększyć ich wartość wyszukiwawczą. Dopuszcza się pozostawienie bez modyfikacji metadane zawierające hasła JHP BN i JHP KABA, które zostaną poddane automatycznym przekształceniom na DBN (na ten temat więcej w dalszej części artykułu).

Zasada braku podziału na część formalną i przedmiotową opisu bibliograficznego przełożyła się na podniesienie jakości informacji bibliograficznej w katalogu BU UMK. Spowodowała, że również dane dla zbiorów specjalnych oraz te powstające w bibliotekach wydziałowych są opatrywane charakterystyką przedmiotową. Wymagało to podniesienia kompetencji bibliotekarzy z tych jednostek.

¹³ W modelu wymiany danych z katalogiem prowadzonym przez Centrum NUKAT ok. 30% opisów pozyskiwanych przez BU w Toruniu do nowych książek wymagało uzupełnienia o hasła przedmiotowe.

Informacja prezentowana w systemach informatycznych musi być spójna, aktualna, pozbawiona defektów technicznych. Na poziomie danych bibliograficznych system Alma daje możliwość ustawienia reguł walidacji, które powiadają katalogującego o nieprawidłowościach w strukturze rekordu, co umożliwi natychmiastową korektę przed zapisaniem rekordu do bazy. System powiadamia również o potencjalnym dublecie bibliograficznym, jak i próbie wprowadzenia dubletu hasła wzorcowego. Dodatkowo korekta danych odbywa się w sposób „społecznościowy” – Alma posiada funkcję przypisywania rekordów do ich twórców z możliwością zadawania pytań i konsultacji w celu poprawnej identyfikacji publikacji opisanej w metadanych. Korespondencja umieszczana jest na poziomie opisu bibliograficznego z możliwością przesyłania wiadomości również drogą mailową. Nad jakością deskryptorów czuwają też specjaliści BN, którzy badają poprawność strukturalną, merytoryczną, wprowadzają potrzebne korekty.

Alma pozwala na łatwą kontrolę danych zasobu i egzemplarza dla bibliotekarzy, już nie tylko dla informatyków. Wyszukiwanie zaawansowane pozwalające łączyć dane ze wszystkich elementów danych bibliograficznych szczególnie przydaje się w ocenie migracji, ujednocnieniu, wprowadzaniu automatycznych zmian i kontroli poprawności wprowadzanych danych oraz zmiany na grupach rekordów. Zbiory danych uzyskanych w ten sposób można zapisywać w postaci zestawów stałych bądź logicznych i udostępniać je wszystkim bibliotekarzom.

Niezbędnym i bardzo trudnym zabiegiem w łączeniu katalogów jest deduplikacja opisów bibliograficznych. Jest to zabieg niezbędny, ponieważ w ten tylko sposób można pozyskać opisy, w których zastosowano nowy model opracowania. Ma to również znaczenie dla zawartości informacyjnej połączonych katalogów bibliotek w Primo. Użytkownik powinien dostać jednoznaczny i kompletny informację o lokalizacji egzemplarzy współpracujących bibliotek. Deduplikacja z opisami ze strefy sieci odbywa się wieloetapowo, częściowo została przeprowadzona automatycznie. BU UMK zdecydowała się podzielić przekazane BN dane bibliograficzne na dwa rodzaje: rekordy bibliograficzne do automatycznego połączenia z zastosowaniem algorytmu opracowanego przez narodową księżnicę oraz część niepoddawaną automatycznemu procesowi deduplikacji ze względu na niebezpieczeństwo niewłaściwego połączenia opisów bibliograficznych (stare druki, rękopisy, zbiory graficzne, opisy publikacji z kolekcji drugiego obiegu wydawniczego)¹⁴. Druga część deduplikacji – rozpatrywanie przez bibliotekarzy wyznaczonych przez algorytm potencjalnych dubletów bibliograficznych, odbyła się na etapie wdrożenia. Bibliotekarzom z UMK udało się porównać ponad 85 tys. par rekordów (w dużej części należało porównać 2 lub 3 opisy ze strefy sieci) z czego ponad 50 tys. wskazano do połączenia. Trzecia część łączenia danych trwa nadal od zakończenia etapu wdrożenia. Podczas automatycznej deduplikacji w części rekordów bibliograficznych umieszczono informację o rekordach ze strefy sieci, które należy porównać. Na tej podstawie bibliotekarze przeszukują całą strefę sieci w celu wyznaczenia do połączenia wszystkich dubletów bibliograficznych. W ten sposób ujednocnianie zawartości bazy rozkłada się na wszystkie instytucje współkatalogujące.

¹⁴ Bibliotece Narodowej przekazane zostały również kartoteki haseł wzorcowych, które będą deduplikowane i implementowane do systemu w dalszej kolejności.

Zbiory danych opracowanych od początku katalogowania elektronicznego są w tej chwili tak pokaźne, że najbardziej efektywną metodą zapewnienia zmian w rekordach są ich automatyczne modyfikacje. Aby wykorzystać potencjał informacyjny stosowanego opracowania przedmiotowego, BU UMK już w roku 2017 zaangażowała się w przygotowania tablic przekształceń, na podstawie których w opisach bibliograficznych hasła JHP KABA zostaną automatycznie zastąpione DBN¹⁵. Bibliotekarze UMK przekształcili około 3 tys. haseł. Obecnie trwają prace nad tworzeniem brakujących deskryptorów dla celów konwersji danych. Zabieg ten pozwoli na częściowe ujednoczenie danych.

Omawiając zagadnienie danych bibliograficznych w katalogu biblioteki należy pamiętać, że ich różnorodność uniemożliwia ich pełne ujednoczenie. Opisy bibliograficzne do druków i części publikacji elektronicznych tworzona jest przez katalogerów, ale większość opisów do publikacji elektronicznych pobierane jest ze strefy wspólnej Almy, opisy importowane są też z zewnętrznych źródeł jak KPBC czy lokalne repozytorium. Chociaż trafiają one do jednego katalogu, ich struktura i zawartość informacyjna oraz stopień szczegółowości są różnorodne. Jest to koszt zapewnienia dostępu do bardzo różnorodnych danych w jednym narzędziu wyszukiwawczym. W przyszłości należy się spodziewać jeszcze większego ich zróżnicowania wraz z poszerzaniem dostępnych źródeł informacji. Narzędzia pozwalające na wieloaspektową analizę metadanych i danych (np. przeszukiwanie pełnotekstowe) mają szczególną rolę do odegrania w pozyskiwaniu informacji naukowej.

Primo VE – krótkie studium przypadku

Primo jest zintegrowaną z systemem Alma multiwyszukiwarką zasobów tradycyjnych i elektronicznych. W połowie roku 2021 to innowacyjne rozwiązanie miało zastąpić tradycyjny – powszechnie dostępny w trybie online – katalog biblioteczny. Wówczas główny problem stanowiła właściwa konfiguracja oraz optymalizacja funkcjonalności i interfejsu Primo w celu usprawnienia procesów bibliotecznych oraz zwiększenia dostępności do zbiorów. Przedsięwzięte działania przedstawione zostały w (relatywnym) układzie chronologicznym.

Początkowo, aktywności połączone z nauką odbywały się w tzw. piaskownicy (ang. *sandbox*), a następnie w innych lokalizacjach chmury Ex Libris. W między czasie wybrani pracownicy BU UMK zarejestrowali się w Akademii Ex Libris, a następnie, po zapoznaniu się z dokumentacją i materiałami szkoleniowymi, przeszli specjalny test i zostali certyfikowanymi administratorami Primo. Za sprawą certyfikacji zaistniała możliwość podjęcia prac w środowisku produkcyjnym i dostosowania Primo.

Celem przezwyciężenia zasygnalizowanych trudności powołana została „podgrupa Primo”, w skład której weszli wybrani bibliotekarze i informatycy z BU UMK. Warto zaznaczyć, że grupa spotyka się od kwietnia 2021 na cyklicznych zebraniach online, podczas których oma-

¹⁵ Podsumowaniem tej części pracy jest artykuł KWAŚNIK, G., NOWAK-DRZYMAŁA, A. Transformacja tematów formalnych JHP KABA na Deskryptory Biblioteki Narodowej. *Rocznik Biblioteki Narodowej* [online]. 2018, r. 49, s. 23–29. [Dostęp 11.09.2022]. e-ISSN 1689-3182. Dostępny w: https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/37839_Rocznik_49_s.%202023-30.pdf.

wiane są bieżące sprawy związane z funkcjonowaniem multiwyszukiwarki. Wybrani członkowie grupy zarejestrowani są na liście dyskusyjnej Primo, obserwują zmiany i nowości, uczestniczą w tematycznych webinarach Ex Libris, studiują i prowadzą dokumentację, analizują różne źródła informacji, korzystają z możliwości wysyłania spraw (ang. *case*) oraz dokonują bieżących konfiguracji i optymalizacji usług.

Jedną z kwestii wstępnych było ustalenie nazwy domeny, pod którą dostępna będzie multiwyszukiwarka. W wyniku analizy adresów URL wdrożeń Primo¹⁶ zdecydowano się na domenę <https://szukaj.bu.umk.pl/> dla bibliotek kampusu toruńskiego oraz <https://szukaj.bm.cm.umk.pl/> dla BCM UMK. Nazwa wskazuje na potencjał Primo w kontekście przeszukiwania wielu źródeł informacji naukowej w jednym miejscu. Następnie w celu zabezpieczenia połączeń sieciowych Ex Libris zainstalował certyfikaty SSL dostarczone przez Uczelniane Centrum Informatyczne UMK. Od tego czasu Primo stało się dostępne pod przyjaznym i bezpiecznym adresem.

Wśród ważniejszych funkcjonalności Primo znajduje się możliwość zarządzania widokami (ang. *views*), które opierają się na profilach oraz zakresach wyszukiwania. Dodano zatem i skonfigurowano kilka widoków dedykowanych bibliotekom w kampusie toruńskim oraz BCM UMK. Dzięki widokom możliwe stało się oddzielenie zarówno interfejsów wyszukiwania, jak i wskazanych grup rekordów należących do bibliotek w Toruniu i w Bydgoszczy. W ramach ustawień widoków dostosowano linki menu (zmieniono domyślne lub dodano nowe), które wchodzą w zakres belki nawigacyjnej nad polem wyszukiwania w interfejsie Primo (il. 5). W celu umożliwienia czytelnikom wyszukiwania i przeglądania określonych terminów w porządku alfabetycznym zastosowana została funkcjonalność „Browse search”. Włączono różne typy wyszukiwania i przeglądania (np. seria lub sygnatura), a także dodano słowniki DBN oraz MeSH. Link do funkcji, znajdujący się na belce nawigacyjnej, otrzymał etykietę „Indeksy”. Był to ukłon w stronę użytkowników przyzwyczajonych do przeglądania zbiorów drukowanych biblioteki przez wyszukiwanie w indeksach alfabetycznych.

Podjęto także prace związane z konfiguracją tzw. slotów grupujących profile wyszukiwania (opartych na zakresach wyszukiwania) i mogących być przypisane do poszczególnych widoków. Dzięki slotom użytkownik może przeszukiwać zasoby w różnych konfiguracjach wykorzystując rozmaite źródła informacji i danych. W ramach poszczególnych widoków dodano również elementy wyszukiwania zaawansowanego i możliwość wyszukiwania różnych typów zasobów do wyszukiwania prostego.

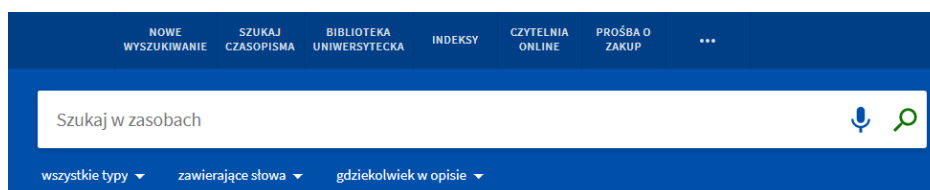
Interesującą funkcją, którą można m.in. skonfigurować na poziomie widoku, jest automatyczna deduplikacja rekordów. Ponieważ katalog instytucji nie zawiera dubletów bibliograficznych, a testowe włączenie tego narzędzia wykazało automatyczne łączenie opisów różnych form wydawniczych (np. publikacji drukowanych i na nośniku elektronicznym) nie uruchomiono tej funkcji. Primo ma również funkcję automatycznego FRBR (ang. Functional

¹⁶ *Primo Email List* [online]. ELUNA. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: <https://el-una.org/about/mailling-lists/primo-email-list>.

Requirements for Bibliographic Records)¹⁷, która w zamierzeniu ma grupować opisy bibliograficzne jednego dzieła. System do reprezentacji tak utworzonego zestawu używa losowo wybranego rekordu bibliograficznego. Jak wykazały testy oraz badania na grupie użytkowników, funkcja ta nie spełniła pokładanych w niej oczekiwań i nie została docelowo uruchomiona¹⁸. W ostatnich aktualizacjach pojawiły się możliwości lepszej konfiguracji tej funkcji, w związku z tym będą prowadzone dalsze testy jej użyteczności.

W ramach widoków dostosowano również pola widoku skróconego (opisów na liście wyników wyszukiwania) oraz narzędzia akcji eksportu w sekcji „Wyślij do”, takie jak np. eksport opisu do menadżera bibliografii Mendeley (aby umożliwić użytkownikom uwierzytelnianie się za pomocą konta Mendeley, wymagane było zarejestrowanie nowej aplikacji). Innymi „akcjami” wartymi wymienienia jest np. tworzenie cytatu lub generowanie bezpośredniego odnośnika (ang. *permalink*). Warto zaznaczyć, że Primo współdziała także z menedżerem bibliografii Zotero i umożliwia eksport danych bibliograficznych różnych typów zasobów.

Modyfikacjom uległ również widok pełnego rekordu, a zwłaszcza szczegóły rekordu. W tym kontekście niezwykle wygodna okazała się sposobność zarządzania polami lokalnymi w rekordach bibliograficznych oraz możliwość samodzielnej konfiguracji danych bibliograficznych. Dzięki dodaniu pól lokalnych oraz regułom normalizacji możliwe stało się wzbogacenie szczegółów opisu, dodanie kolejnych faset (filtrów) oraz indeksów wyszukiwania zaawansowanego.

Il. 5. Belka nawigacyjna z linkami

Źródło: *Katalog BU UMK* [online]. [Dostęp 17.09.2022]. Dostępny w: <https://szukaj.bu.umk.pl/>.

Widoki mogą posiadać odmienny wygląd, który definiuje się za pomocą pakietów kastomizacji. W skład pakietu (ang. *customization package*) umożliwiającego dostosowanie Primo i kreowanie świadomości marki (ang. *branding*), wchodzi pliki HTML, kaskadowe arkusze stylów CSS, skrypty JavaScript oraz obrazy. W zawartości pakietów kastomizacji wprowadzono wiele poprawek i zmian odnoszących się zarówno do strony wizualnej, jak również funkcjonalnej. Przykładowo w arkuszu CSS wprowadzono zmiany obejmujące m.in. takie elementy jak kolorystyka, wyróżnienie linku zamówienia na poziomie lokalizacji lub przesunięcie sekcji „Wyślij do” w widoku pełnego rekordu. Z kolei w pliku JavaScript wprowadzono dyrektywy odpowiedzialne m.in. za wyświetlanie stopki oraz możliwość pobrania rekordu w formacie MARC21. Dzięki zaangażowaniu studentów kierunku architektura informacji z Instytutu Badań Informacji i Komunikacji UMK, zaprojektowane zostały, dostępne na licencji CC BY-SA

¹⁷ *Modele FRBR* [online]. Biblioteka Narodowa. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/normy,-formaty,-standardy/katalogowanie/modele-frbr>.

¹⁸ Opis reprezentujący dzieło zawiera informację z pola tytułu: o numerze tomu, redaktorze, tłumaczu, co nie jest adekwatne do innych wydań.

4.0¹⁹, ikonki typów zasobów. Warto nadmienić, że skonfigurowane zostało także dodatkowe źródło miniatur okładek. Dostosowano również stronę domową w wersji polskiej i angielskiej za pośrednictwem języka HTML oraz pliku CSS (strona domowa może służyć również do wyświetlania komunikatów i informacji związanych z bieżącym działaniem Primo). Dodano także dwie wersje językowe statycznych stron z „pomocą”.

Jednocześnie adaptacje Primo polegały na dostosowaniu etykiet (czasem z zastosowaniem kodu HTML), co miało bezpośredni wpływ na optymalizację użyteczności i architektury informacji. Niemniej jednak w celu poprawy jakości dostarczanych usług przeprowadzono badania użyteczności interfejsu Primo za pomocą metody testu użyteczności. Badania przeprowadzili Paweł Marzec z Instytutu Badań Informacji i Komunikacji UMK oraz Dominik M. Piotrowski z Oddziału Informacji BU UMK. Uczestnikami badań byli wybrani studenci kierunku architektura informacji. Materiał badawczy poddany został wnikliwej analizie, utworzono wykaz rozpoznanych błędów oraz rekomendacje sposobu ich naprawy. Wynikiem badań była poprawa użyteczności interfejsu za pośrednictwem wprowadzonych poprawek do arkusza stylów CSS, ustawień systemu i etykiet wyświetlanych użytkownikom. Warto dodać, że interfejs Primo cechuje się dostępnością dla osób niepełnosprawnych (według producenta na poziomie AA wytycznych WCAG 2.1²⁰), co znajduje potwierdzenie w automatycznych testach za pomocą takich narzędzi jak WAVE oraz Google Lighthouse. W przeciwieństwie do poprzedniego katalogu online obecny interfejs jest responsywny i przyjazny dla użytkowników mobilnych.

Aby, w niektórych przypadkach, ukryć wybrane usługi elektroniczne, skorzystano z logiki wyświetlania interfejsu odkrywania (ang. Discovery Interface Display Logic). Przykładowo, ukryta została usługa prośby o zakup w przypadku publikacji open access oraz usługa zamówienia bibliotecznego publikacji, która już znajduje się w zbiorach BU UMK. Wyłączona została również usługa żądania digitalizacji. Z kolei za pośrednictwem konfiguracji ogólnych usług elektronicznych (ang. General Electronic Services) dodano możliwość poinformowania czytelników, chcących zapoznać się z pracami doktorskimi, przechowywanych w BU UMK, o udostępnianiu tego typu materiałów tylko na podstawie wniosku (wraz z aktywnym odnośnikiem). Przystosowano także formularze prośby o zakup oraz wypożyczenia międzybibliotecznego.

Po wykonaniu niezbędnych konfiguracji i dostosowań, w czerwcu 2021 r. w celach promocyjnych oraz edukacyjnych, za pośrednictwem otwartoźródłowej aplikacji OBS (Open Broadcaster Software), nagrane zostały dwa filmy instruktażowe, mianowicie „Logowanie i zamawianie” oraz „Wyszukiwanie – wprowadzenie”. Filmy zostały opublikowane na kanale BU UMK w serwisie YouTube, a odnośniki do nich udostępnione na stronie domowej Primo.

¹⁹ *Pakiet ikonki typów zasobów* [online]. Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: <https://www.bu.umk.pl/documents/10157/1253046/Ikonki+typ%C3%B3w+zasob%C3%B3w+Primo+-+Wiktor+CC+BY-SA+4.0/>.

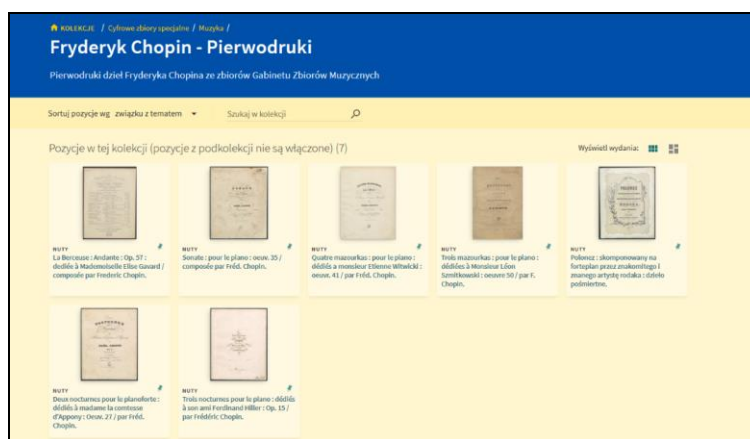
²⁰ *Accessibility for Primo VE* [online]. Ex Libris Knowledge Center. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: [https://knowledge.exlibrisgroup.com/Primo/Product_Documentation/020Primo_VE/Primo_VE_\(English\)/010Getting_Started_with_Primo_VE/Accessibility_for_Primo_VE](https://knowledge.exlibrisgroup.com/Primo/Product_Documentation/020Primo_VE/Primo_VE_(English)/010Getting_Started_with_Primo_VE/Accessibility_for_Primo_VE).

Trzeba zaznaczyć, że pierwszy z opublikowanych filmów posiada już ponad 4000 wyświetleń (stan na 01.09.2022).

W następnej kolejności, korzystając z funkcjonalności rekomendacji zasobów, skonfigurowano mechanizmy, które aktywują się po wpisaniu zdefiniowanych tagów. Przykładowo, kiedy czytelnik wpisuje zapytanie wyszukiwawcze „baza”, nad listą wyników wyświetlany jest rekomendowany zasób. Dodatkowo skonfigurowane zostało wyświetlanie pozycji referencyjnych dla przeglądów tematów. Z kolei dzięki „Primo Analytics” możliwe jest zarządzanie raportami dotyczącymi aktywności użytkowników. Niektóre raporty, w formie widżetów mogą być indywidualnie dodawane przez uprawnionych bibliotekarzy na stronę domową Almy.

Co ciekawe, nowy katalog BU UMK przestał być już częścią „ukrytego internetu”. Obecnie rekordy mogą być indeksowane przez Google i stać się bardziej widoczne i dostępne dla internautów na całym świecie. W tym celu zastosowano usługę w Google Search Console oraz dwa mechanizmy po stronie Almy, mianowicie profil integracji z Google oraz profil publikacji rekordów do Google.

Interesującym rozwiązaniem jest również tworzenie kolekcji cyfrowych, które zdefiniowane są w Almie i możliwe do przeglądania przez użytkowników w Primo. Dzięki takim kuratorowanym kolekcjom zaistniała możliwość wyboru i promocji szczególnie cennych i wyjątkowych zbiorów bibliotecznych. W ostatnim czasie powstały „Cyfrowe zbiory specjalne”, które w chwili pisania niniejszego tekstu obejmują podkolekcję sztuki, muzyki (il. 6) oraz rękopisów.

Il. 6. Cyfrowe zbiory specjalne / Muzyka / Fryderyk Chopin – Pierwodruki

Źródło: *Katalog BU UMK* [online]. [Dostęp 17.09.2022]. Dostępny w:

https://szukaj.bu.umk.pl/discovery/collectionDiscovery?vid=48OMNIS_UMKWT:UMK&collectionId=81422525640006926.

BU UMK zdecydowała się również na wykorzystanie nowego systemu i możliwości, jakie daje Primo do tworzenia i prezentacji prowadzonych przez pracowników bibliografii: *Bibliografii historii Pomorza Wschodniego i Zachodniego oraz krajów regionu Bałtyku* oraz *Bibliografii Miasta Torunia*. Projekt ten jest już bardzo zaawansowany. Na etapie przygotowań do wdrożenia zbadano możliwość wykorzystania opisów z zastosowaniem DBN dla potrzeb prowadzonych bibliografii. Ocena ta była bardzo istotna ze względu na plany kontynuowania rów-

niez wersji drukowanej i utrzymania spójności między wersjami. Zdecydowano, że obok DBN należy stosować dotychczasową klasyfikację znaną użytkownikom. W tym celu wykorzystano pola lokalne. Dla prezentacji bibliografii będzie stosowany osobny widok Primo. Docelowo planuje się migrację wszystkich danych z dotychczasowej bazy.

Wdrożenie Primo w BU UMK miało niewątpliwy wpływ na zwiększenie innowacyjności i polepszenie jakości usług bibliotecznych dostarczanych w środowisku sieciowym. Należy jednak pamiętać, że system oferuje zarówno duże możliwości, ale też stawia poważne wyzwania. Obecnie, po 15 miesiącach od implementacji, mimo tego, że wstępne problemy konfiguracyjne udało się rozwiązać, to jednak pojawiły się nowe trudności związane m.in. z ulepszeniem usług dostarczanych za pośrednictwem Primo. Wraz z kwartalnym cyklem wydań Almy i Primo ukazują się m.in. nowe funkcjonalności, które niejednokrotnie wymagają rozpoznania i odpowiedniej konfiguracji. Niestety czasem zdarza się regres funkcjonalności, dlatego też po ukazaniu się nowego wydania wskazana jest czujność i właściwa reakcja administratorów Almy i Primo. Na dostępność multiwyszukiwarki dla użytkowników mają też wpływ różne prace administracyjne i konserwacyjne Ex Libris. Ze względu na to, że Primo dynamicznie się rozwija, wymagana jest stała opieka i nadzór.

Narzędzia wspomagające

Nowy system biblioteczny nie tylko ułatwia ukierunkowane wyszukiwanie za pomocą zaawansowanych narzędzi wyszukiwawczych zarówno w Primo, jak i w Almie, ale pozwala na analizowanie, przetwarzanie i udostępnianie szeroko rozumianych danych bibliotecznych. Integralną częścią systemu jest Alma Analytics (AA) oparta na platformie Oracle Business Intelligence i wykorzystująca SQL (Structured Query Language). Dzięki jej funkcjonalności w BU UMK generowane są raporty, tworzone analizy, a także pulpity nawigacyjne dla pracowników obsługiwane wprost z Almy, bez konieczności instalowania dodatkowych aplikacji zewnętrznych. Poprzez łatwość dostępu do danych i funkcjonalną możliwość ich prezentacji zastosowanie AA umożliwi udogodnienia w indywidualnej pracy, usprawnia jej przepływ i wspiera tworzenie dokumentacji bibliotecznej dotyczącej księgowości majątkowej. Nowe lub zmodyfikowane w Almie dane pojawiają się w AA z opóźnieniem jednego lub kilku dni, np. dla obszaru zainteresowań: Tytuły nowe, dane widoczne są po miesiącu. Zdarza się, że utrudnia to wgląd w nowe dane, np. w nowo utworzone rekordy bibliograficzne. Nie jest to jednak przeszkodą w zobrazowaniu wykorzystania zbiorów oraz usprawnieniu pracy bibliotekarzy.

BU UMK wykorzystuje AA podczas prac nad gromadzeniem księgozbioru, ubytkowaniem, wymianą, opracowywaniem, udostępnianiem, a także podczas przesunięć określonych księgozbiorów pomiędzy bibliotekami sieci. Informacje udostępniane są bibliotekarzom wprost z menu Almy poprzez pulpity nawigacyjne zawierające filtry monitorujące zawężające zakres zawartych w raporcie danych według intencji użytkownika. Wszystkie pulpity posiadają możliwość eksportu raportów do plików (w formacie pdf, Excel, Power Point, CSV, XML) lub do wydruku. Analizy można też prezentować w postaci widżetów wyświetlanych na głównej stronie Almy lub raportów planowo rozsyłanych do ściśle określonych osób.

Dla wsparcia procesów związanych z gromadzeniem i kontrolą zbiorów wykorzystywane są zestawienia danych przygotowane w AA podczas prac związanych z pozyskaniem publikacji, wprowadzaniem nabytków do zbiorów bibliotecznych, wymianą i ubytkowaniem. Bibliotekarze korzystają z raportów skonfigurowanych specjalnie do poszczególnych zadań. Dostępne są one z menu Almy poprzez pulpity użytkowników, co pozwala na samodzielne generowanie stosownych zestawień i dokumentów. Każdy pulpit udostępniony jest tylko określonej grupie bibliotekarzy. Obecnie wykorzystywane są następujące pulpity użytkownika:

- Zakupy – pulpit umożliwia wgląd w zakupy bibliotek wydziałowych i pozwala kontrolować kompletność wpływów w lokalizacjach tymczasowych. Zakładka utworzona została na podstawie zamówień zakupów, po wyeksportowaniu danych do Excela i rozesłaniu do dostawców w celu wyceny pomocna jest przy tworzeniu zestawienia cenowego. Pozwala również na porównywanie kosztów zakupu tych samych publikacji przez poszczególne biblioteki sieci.
- Księga inwentarzowa i Księga inwentarzowa czasopism – generują raporty wykorzystywane do wydruków ksiąg inwentarzowych. Podczas tworzenia raportu pomocna okazała się możliwość definiowania parametrów lokalnych, co umożliwiło zdefiniowanie pola opisu jednostki inwentarzowej zgodnego z obowiązującymi normami. Pulpit z inwentarzami pozwala też na tworzenie raportów kupna w określonym przez użytkownika zakresie dat lub dla podanego zakresu sygnatur. Raport umożliwia rozpoznanie ewentualnych błędów popełnionych podczas uzupełniania rekordów egzemplarzy. Możliwe jest również generowanie analogicznych raportów dla księgozbiorów gromadzonych przez biblioteki wydziałowe.
- Oferta dubletowa – służy do tworzenia zestawu publikacji przeznaczonych na wymianę oraz po wyeksportowaniu do Excela do tworzenia załącznika z zasobem oferowanym naszym partnerom współuczestniczącym w wymianie.
- Ubytki – pozwala na wygenerowanie raportów ubytków dla wybranego księgozbioru oraz raportu przyjętych przez bibliotekę ekwiwalentów. Zawiera również zakładkę, która pozwala pracownikom działu na wyeksportowanie raportu wykorzystywanego do wydruku księgi ubytków. W raporcie wykazane są ewentualne błędy z zawartości rekordu egzemplarza. Filtry monitorujące pozwalają na wybór księgozbioru, dla którego ma być drukowana księga oraz odpowiedni zakres numerów z księgi ubytków (il. 7).

Nr ks. ub.	Nr inwest.	Data wpisu	Autor - tytuł - tom	Cena	Il. vol.	Uwagi	Błędy
51281	752480	2022-05-19	Philosophie der symbolischen Formen. Tl. 2 / Ernst Cassirer. - 3. Aufl. - Darmstadt, 1958.	20,00	1	zagubiona przez czytelnika	
51282	666788	2022-05-19	Zaczarowana zagroda / Alina Cieslik-Cordawiczowa. - Warszawa, 1993.	0,50	1	zagubiona przez czytelnika	
51283	641732/4	2022-05-19	Lalka / Bolesław Prus - Wyd. 3 - Warszawa, 1990.	2,60	1	zagubiona przez czytelnika	
51284	1396839	2022-05-30	Matematyka / opracował Ryszard Pagaż. - Wydanie trzecie - Warszawa, 2019.	40,00	1	zagubiona przez czytelnika	
51285	202923	2022-06-13	Bořšã sovetskãã ênklopediã. T. 1 / gl. red. S. I. Vavilov. - Izd. 2. - Moskva, 1949.	0,01	1	selekcja	
51286	2029232	2022-06-13	Bořšã sovetskãã ênklopediã. T. 2 / gl. red. S. I. Vavilov. - Izd. 2. - Moskva, 1950.	0,01	1	selekcja	
51287	2029233	2022-06-13	Bořšã sovetskãã ênklopediã. T. 3 / gl. red. S. I. Vavilov. - Izd. 2. - Moskva, 1950.	0,01	1	selekcja	
51288	2029234	2022-06-13	Bořšã sovetskãã ênklopediã. T. 4 / gl. red. S. I. Vavilov. - Izd. 2. - Moskva, 1950.	0,01	1	selekcja	
51289	2029235	2022-06-13	Bořšã sovetskãã ênklopediã. T. 5 / gl. red. S. I. Vavilov. - Izd. 2. - Moskva, 1950.	0,01	1	selekcja	
51290	2029236	2022-06-13	Bořšã sovetskãã ênklopediã. T. 6 / gl. red. S. I. Vavilov. - Izd. 2. - Moskva, 1951.	0,01	1	selekcja	
51291	2029237	2022-06-13	Bořšã sovetskãã ênklopediã. T. 7 / gl. red. S. I. Vavilov. - Izd. 2. - Moskva, 1951.	0,01	1	selekcja	
51292	2029238	2022-06-13	Bořšã sovetskãã ênklopediã. T. 8 / gl. red. S. I. Vavilov. - Izd. 2. - Moskva, 1951.	0,01	1	selekcja	

Il. 7. Przykładowy pulpit użytkownika

Źródło: Panel administracyjny Almy, dostęp ograniczony.

Na bieżąco w zależności od potrzeb generowane są raporty dotyczące np. porównania zakupów Biblioteki Głównej z zakupami bibliotek wydziałowych czy zestawienia nabytków według znaków akcesji, lokalizacji itp.

Powyższe przykłady zastosowania AA w BU UMK na pewno nie wyczerpują wszystkich zakresów prac, gdzie wykorzystuje się możliwości tego modułu. Jest to po prostu codzienne narzędzie pracy administratorów i analityków Almy pozyskujące statystyki i badające trendy w wykorzystywaniu zasobów przez czytelników. Sukcesywnie powstają nowe analizy, rozbudowywane są już istniejące, zgodnie z potrzebami pracowników i zadań, które wykonują.

Dla celów utrzymania standardów katalogowania i bieżącej korekty opisów przygotowany został pulpit użytkownika: „Kontrola opisów” pozwalający na wgląd w nowe opisy bibliograficzne tworzone w oddziałach BU UMK i bibliotekach wydziałowych. Poprzez filtrowanie możliwy jest wybór konkretnej biblioteki lub katalogera, co umożliwia dotarcie wprost do danych o nowo utworzonych rekordach bibliograficznych. Pulpit ten pozwala też na śledzenie procesu usuwania i modyfikacji opisów bibliograficznych.

Raporty wspomagające codzienną pracę zespołu katalogerów generowane są też według potrzeb pracowników np. podczas prac kontrolnych nad efektami deduplikacji opisów lub innych prac porządkowych w katalogu biblioteki.

AA daje też możliwość wglądu w dane dotyczące użytkowania usług bibliotecznych oferowanych przez bibliotekę. Na bieżąco wykorzystywane są więc raporty dotyczące aktywnych wypożyczeń, prolongat, zarządzania użytkownikami czy opłatami naliczanymi przez system. Bibliotekarze mają możliwość wykorzystania pulpitu: „Najpoczytniejsze tytuły” zawierającego wykaz najczęściej wykorzystywanych publikacji w zadanym przez użytkownika przedziale czasowym oraz pozwalającego śledzić wykorzystanie księgozbioru w poszczególnych lokalizacjach biblioteki.

Dodatkowym atutem raportowania w AA jest możliwość porównywania zawartości poszczególnych kolekcji w bibliotekach, co wykorzystywane jest podczas planowania relokacji i optymalizacji rozmieszczenia księgozbiorów w sieci bibliotek UMK. Wspomaga to kompleksowe zarządzanie wykorzystaniem magazynów bibliotecznych, znacznie ułatwia ewentualne decyzje o ubytkowaniu nadliczbowych w skali całej sieci biblioteczno-informacyjnej egzemplarzy publikacji drukowanych. AA jest bardzo praktycznym, wielofunkcyjnym narzędziem umożliwiającym wgląd w dane i pozwalającym na udoskonalanie metod i przepływów pracy w bibliotece. Jest bardzo elastyczny i można z pewną przesadą stwierdzić, że jego możliwości ogranicza tylko kreatywność pracowników bibliotek.

Podsumowanie

Wdrożenie nowej platformy bibliotecznej w BU UMK zmieniło w dużym stopniu sposób udostępniania czytelnikom informacji naukowej i świadczenia usług w środowisku sieciowym. W przyszłości pełne wykorzystanie bogatego instrumentarium systemu może być uzależnio-

ne od efektywnego zintegrowania globalnego narzędzia z lokalnymi i krajowymi systemami informatycznymi. Nie bez znaczenia może okazać się aktywność polskich „bibliotek almonowych” w forsowaniu swoich pomysłów na portalu IdeaExchange²¹. BU UMK dotychczas nie korzysta z innych produktów firmy Ex Libris takich jak Leganto, Alma Digital, Railto. Te zintegrowane z Almą i Primo rozwiązania z pewnością mogą być atrakcyjnym sposobem umożliwiającym rozwój usług dla czytelników i wsparciem bieżącej pracy bibliotekarzy. BU UMK ma w najbliższych planach testowanie tych narzędzi.

Doświadczenie BU UMK z pierwszych 15 miesięcy pracy w Almie i Primo wskazuje, że pozyskanie sprawnego systemu bibliotecznego niesie ze sobą istotne zmiany w przetwarzaniu i udostępnianiu danych oraz informacji. Ich zakres jest w dużym stopniu zdeterminowany kreatywnością środowiska bibliotekarzy i informatyków. Podstawową zaletą Almy i Primo jest otwartość na adaptację nowych rozwiązań w procesach pracy. Można bez większej przesady stwierdzić, że konfiguracja systemu jest nieustanną przygodą. Tak, jak nieustanne jest dążenie naszego środowiska do sprostania oczekiwaniom i potrzebom użytkowników. Perspektywy wykorzystania systemu w celu zapewnienia wyższej jakości usług są bardzo obiecujące.

Bibliografia:

Opracowania

1. BREEDING, M. Open Systems in the age of Library Services Platforms: Meeting expectations for interoperability and extensibility. *Library Technology Guides* [online]. 2022. [Dostęp 14.09.2022]. Dostępny w: <https://librarytechnology.org/document/27160>.
2. DERFERT-WOLF, L. Archiwizacja Internetu — wprowadzenie i przegląd wybranych inicjatyw. *Biuletyn EBIB* [online]. 2012, nr 1 (128). [Dostęp 11.09.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: http://www.ebib.pl/images/stories/numery/128/128_derfert.pdf.
3. DWORNIK, A. Czytelnik, usługi, jakość: nowe rozwiązania w Bibliotece KU Leuven. *Biuletyn EBIB* [online]. 2015, nr 8 (161). [Dostęp 11.09.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://www.ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/252/247>.
4. DWORNIK, A. Dystrybucja metadanych bibliograficznych na świecie – źródła, sposoby pozyskiwania, problemy (wybrane aspekty praktyczne). *Biuletyn EBIB* [online]. 2018, nr 2 (179). [Dostęp 11.09.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://www.ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/74>.
5. DWORNIK, A. „Prosto do informacji” – spełniona obietnica: rola bazy NUKAT w budowaniu katalogu Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. *Forum Bibliotek Medycznych* [online]. 2016, r. 9 nr 1 (17), s. 156–166. [Dostęp 10.09.2022]. ISSN 1899-5829. Dostępny w: <https://fbm.wum.edu.pl/sites/fbm.wum.edu.pl/files/dokumenty/old-issue/FBM-02-09-2016.pdf>.
6. DWORNIK, A., SZTURO, G. Nie tylko druki – dane o e-książkach w katalogu Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. *Tytuł Ujednolicony. Wokół katalogu centralnego NUKAT* [online]. 2016, 2 (19), s. 16–21. [Dostęp 14.09.2022]. ISSN 2084-543X. Dostępny w: https://issuu.com/nukat/docs/nukat_tu_19_pojedyncze.

²¹ *Have an idea for Ex Libris?* [online]. Ex Libris. [Dostęp 10.09.2022]. Dostęp w: <https://ideas.exlibrisgroup.com>.

7. KWAŚNIK, G., NOWAK-DRZYMAŁA, A. Transformacja tematów formalnych JHP KABA na Deskryptory Biblioteki Narodowej. *Rocznik Biblioteki Narodowej* [online]. 2018, r. 49, s. 23–29. [Dostęp 11.09.2022]. e-ISSN 1689-3182. Dostępny w: https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/37839_Rocznik_49_s.%2023-30.pdf.
8. NASIŁOWSKA, M. Czy w Polsce może powstać jednolity system opracowania (rzeczowego) zbiorów bibliotecznych? *Rocznik Biblioteki Narodowej* [online]. 2017, nr 48, s. 27–41. [Dostęp 10.09.2022]. e-ISSN 1689-3182. Dostępny w: https://rocznik.bn.org.pl/upload/pdf/37787_Rocznik%2048_27-41.pdf.
9. PIOTROWSKI, D., KMIĘCIKOWSKA, B., OLIŃSKA, I. FOLIO, OLE oraz TIND, czyli nowoczesne Platformy Usług Bibliotecznych: open source i jego komercjalizacja. *Biuletyn EBIB* [online]. 2016, nr 8 (170). [Dostęp 14.09.2022]. ISSN 1507–7187. Dostępny w: <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/164>.

Źródła

1. *Accessibility for Primo VE* [online]. Ex Libris Knowledge Center. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: [https://knowledge.exlibrisgroup.com/Primo/Product_Documentation/020Primo_VE/Primo_VE_\(English\)/010Getting_Started_with_Primo_VE/Accessibility_for_Primo_VE](https://knowledge.exlibrisgroup.com/Primo/Product_Documentation/020Primo_VE/Primo_VE_(English)/010Getting_Started_with_Primo_VE/Accessibility_for_Primo_VE).
2. *Have an idea for Ex Libris?* [online]. Ex Libris. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: <https://ideas.exlibrisgroup.com>.
3. *Modele FRBR* [online]. Biblioteka Narodowa. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/normy,-formaty,-standardy/katalogowanie/modele-frbr>.
4. *NUKAT | Prosto do informacji – katalog zbiorów polskich bibliotek naukowych* [online]. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: <http://katalog.nukat.edu.pl/search/query?theme=nukat>.
5. *Pakiet ikonki typów zasobów* [online]. Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: <https://www.bu.umk.pl/documents/10157/1253046/Ikonki+typ%C3%B3w+zasob%C3%B3w+Primo+-+Wiktoria+%C5%81ysiuk+CC+BY-SA+4.0/>.
6. *Primo Email List* [online]. ELUNA. [Dostęp 10.09.2022]. Dostęp w: <https://el-una.org/about/mailling-lists/primo-email-list/>.
7. *Przepisy katalogowania* [online]. Biblioteka Narodowa. [Dostęp 10.09.2022]. Dostępny w: <https://przepisy.bn.org.pl/>.

DWORNIK, A., GROCHOWSKA, D., KMIĘCIKOWSKA, B., OLIŃSKA, I., PIOTROWSKI, D. M., SZTURO, G. Zarządzanie informacją w lokalnym środowisku akademickim. Doświadczenia Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w pracy w nowym systemie bibliotecznym. *Biuletyn EBIB* [online]. 2022, nr 5(206), Centralna informacja biblioteczna i naukowa w Polsce – stan obecny. [Dostęp 25.10.2022]. ISSN 1507-7187. Dostępny w: <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/822>.